

ազգի եւ եկեղեցւոյ իւրեանց պահմամբ զընդհանրական գլխաւորութիւն պապին Հոռմայ. զայս ճանաչումը անհաւատութիւն, անտանելի հերետիկոսութիւն, ուրացութիւն ուղղափառութեան *սէյի* միշտ կը բարոյզեն բանի եւ գրով պարզամիտ ժողովուրդները կը զայրակեցնեն, եւ սուրբ եկեղեցւոյ անդամները՝ որ մէկ հաւատք եւ մէկ սրբարար խորհուրդ ունին, ի միմեանց կը փետեկտեն եւ միմեանց բշեամի կընեն:

Եւ յիրաւի, երբ գոյեճցոց ըսածին պէս՝ զպապն Հոռմայու *բախարի* ընել պէտք էր, եւ այն ոչ ներքին ճանաչմամբ, այլ յայտնի խոստովանութեամբ՝ առ իլինել ուղղափառ, ահա ոչ միայն արեւելեան եկեղեցիք, այլ եւ Ֆռանկարդաց եւ այլոց եւրոպական ուղղափառ ազգաց եկեղեցիք, որ գոյեճցոց ուզած *բախարի* կը ներքեն, եւ մեր ըսածին պէս կը ճանաչեն, անոնք ամենը անհաւատ, հերետիկոս, ուրացող ուղղափառութեան կըլլան, եւ քան զանհաւատս եւ քան զՀրեայս ապերախտ, եւ իրենց ամեն հաւատացածը *սոջ*, եւ խօսքերնին բոլոր խաբէութիւն կըլլար: Որ կարողն է տանել տարցի:

chefs et surveillants, chacun de son propre diocèse et de son Eglise, tout en respectant la suprématie universelle du pape de Rome. Or, c'est en prêchant sans cesse, dans leurs discours et leurs écrits, que cette croyance est un manque de foi, une hérésie inouïe, un *reniement* de l'orthodoxie, que ces propagandistes scandalisent les peuples crédules, divisent et rendent ennemis les uns des autres les membres de la sainte Eglise, qui professent la même foi et les mêmes mystères sanctifiants.

En vérité, si, d'après l'opinion des propagandistes, il fallait, pour être orthodoxe, reconnaître le pape de Rome, non pas intérieurement, mais par une confession publique, les Eglises d'Orient ne seraient pas seules coupables. L'Eglise de France et celles des autres nations qui partagent notre croyance, tout en refusant cet aveu que veulent les propagandistes, seraient, tout aussi bien que nous, infidèles, hérétiques, en dehors de l'orthodoxie et plus ingrates que les infidèles et les Juifs; toutes leurs croyances seraient nulles, et toutes leurs paroles, des tromperies. « Que celui qui peut supporter, supporte. !!! »

#### ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

#### ՀԱՅԲ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ.

Աշխարհագրական տեղեկութեանց մէջ ամենեւնի ցանկալիները անոնք են ազգասիրի մը համար՝ որ հայրենակցացը կ'մերաբերին: Տարակոյս չկայ որ օգտակար եւ գուարճալի բան է Ասիոյ ու եւրոպայի մեծամեծ աշխարհաց ու մայրաքաղաքաց բնակիչներուն բիւր, վիճակը, սովորութիւնները գիտնալ. բայց շատ աւելի քաղցր է հայրենասէր մարդուն՝ իւր հայրենեաց գեղերուն ու ազարակներուն անգամ տեղեկութիւն ունենալը, քող քե քաղաքներուն ու գաւառներուն:

Նոյնպիսի քաղցրութիւն եւ ավորժ կիմանամբ մեր ալ ամեն անգամ որ Հայաստանէն դուրս ապրիս անդին ցրուած ազգայնոց վրայ ալ տեղեկութիւն կ'ստանամք. ինչպէս որ ահա այս օրերս բարեբաղդ գտնուելով ընդունեցանք Աղսանոյս Բաժանորդ Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի Հայոց Առաջնորդ Բեկնազարեան Թադէոս սրբազան արքեպիսկոպոսէն հետազայ տեղեկութիւնները, եւ կ'նրառարակեմք հոս՝ քաղելով եւ յայլոց բոքակցաց բարեկամաց մերոց: — Նախ ղենմք իւրաքանչիւր տեղեաց բնակիչներուն

#### STATISTIQUE NATIONALE DES ARMÉNIENS.

#### DE LA PERSE ET DES INDES.

Pour un patriote, il n'est rien de plus agréable, parmi les connaissances géographiques, que les détails qui ont rapport soit à sa patrie soit à ses nationaux. Sans aucun doute il est très-utile et très-intéressant de savoir le nombre, l'état, les mœurs des habitants des grandes contrées et des capitales de l'Asie et de l'Europe, mais combien est-il plus doux encore pour un patriote d'étendre ces connaissances non-seulement jusqu'aux villes et aux provinces, mais jusqu'aux villages et même aux hameaux de sa patrie.

Nous aussi nous éprouvons le même bonheur, le même plaisir toutes les fois que nous recevons quelques renseignements sur nos compatriotes dispersés de part et d'autre, loin de l'Arménie. C'est ainsi qu'aujourd'hui nous avons été heureux de recevoir les notices suivantes de sa Grandeur Monseigneur Tathéos Pégazarian, archevêque diocésain des Arméniens de la Perse et des Indes, abonné à notre Revue. Nous nous empressons de publier ici un extrait de sa lettre avec des renseignements de quelques autres per-



քիւր ցուցակի պէս, եւ յետոյ անոնց վրայ եղած մասնաւոր տեղեկութիւնները :

### ՀԱՅՔ ԲՆԱԿԵԱԼՔ ԻՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ.

*Հայ աշխարհադրին եղեղոյ յամի 1851.*

|                                            | Տղեր. | Սրբ. | Կան. |
|--------------------------------------------|-------|------|------|
| ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅ.....                            | 371   | 1191 | 1355 |
| ԹԵՒԲԱՆ, մայրաքաղաք.....                    | 75    | 162  | 148  |
| ՎԱՆԱԿ ԵՎ ՇՈՐՔՈՐԻՍԻ գիւղօրէք մերձ իթինքրան. | 43    | 108  | 103  |

*Հայ աշխարհադրին եղեղոյ յամի 1856.*

|                                                                                                                                    |      |      |      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|
| ՇԻՐԱԶ.....                                                                                                                         | 7    | 14   | 20   |
| ԲՈՒՇԵՐ ԿԱՄ ՊՈՒՇԵՐ.....                                                                                                             | 9    | 33   | 32   |
| ՀԱՄԱՏԱՆ, որ է հին ԵԿԲԱՏԱՆ.....                                                                                                     | 40   | 114  | 120  |
| ՇԱՅԱՐԻՆ գիւղ մերձ ի Համաճան.....                                                                                                   | 76   | 165  | 149  |
| ՉԱՐՄԱՀԱՆ ճանաչ Սպանանայ, յորում գիւղօրէք Հայոց հինգ, եւ անուանք եոցին Ամատապատ, Սիրաք, Գիլնիկան, Մանամտա, եւ Լիւստիան. բնակիչքն... | 306  | 1107 | 956  |
| ՓԵՐՍԱԳԱՆ Սպանանայ գիւղ. Հայոց 25 «                                                                                                 | 1012 | 3437 | 2966 |
| ԲՈՒՐՎԱՐԻ ԿԱՄ ՊԻՐՎԵՐԻ գաւառ, 16 գիւղ.                                                                                               | 446  | 1450 | 1243 |
| ՔԱՄԱՐԱՆ « 5 «                                                                                                                      | 124  | 402  | 343  |
| ԿԱՄԱՐԱՆ « 9 «                                                                                                                      | 183  | 578  | 484  |
| ՔԱՄԱՐԱՆ « 7 «                                                                                                                      | 151  | 489  | 453  |
| ՄԱԼԱԲԻՐ « 4 «                                                                                                                      | 101  | 321  | 260  |
| ԴԱՐԱԳԻՆ « 4 «                                                                                                                      | 102  | 395  | 377  |

Ընդ ամենայն..... 3046 9966 9009

### ՄԱՍՆԱՅՈՐ ԳԻՏԵԼԻՐ

### ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՅ ՎՐԱՅ.

ԶՈՒՂԱՅԻ բնակիչներն ըստ մեծի մասին աղքատ են, վասնզի հարուստներն ու մեծ վաճառականութեան հետք զարնողները հետզհետեւ ցրուել զնացեր են ատենով Հնդկաստան, Ովկիանիոյ կղզիները ու Եւրոպայի մէկ քանի ծովեզերեայ քաղաքները : Այժմ աւաւաւաւս բնակիչներուն մէկ մասը մանր վաճառականութեամբ կապրի, մէկ մասը ոստայնահոլութեամբ, մէկ մասն ալ Հնդկաստանի ազգայնոց բարերարութեամբ :

Ատենով մերոնք Զուղայի մեջ քսանէն աւելի էկեղեցի ունին. իսկ հիմա եօրը էկեղեցի միայն ունին, որ ասոնք են .

1° ԱՄԵՆԱՓՐԿԻԶ, իրադն Երեւան .

2° Ս. ՄԻՆԱՍ, իրադն Գալիքիձու .

3° Ս. ՆԵՐՍԷՍ, ի Բօջերն .

4° Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ի Զարաւու .

5° Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ, ի Յակոբջան .

6° Ս. ԼՈՒՍԱՆՈՐԻԶ, ի իրոք Մէյտան .

7° Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ, ի մեծ Մէյտան .

Ասոնցմէ զատ՝ կուսաստան մը կայ Սուրբ Կատա-

sonnes. Nous allons donner d'abord le tableau du dénombrement des habitants de chaque contrée, puis les renseignements relatifs à chacune d'elles.

### ARMÉNIENS DE LA PERSE.

*Recensement de 1851.*

|                                                   | Maisons. | Hom. | Fem. |
|---------------------------------------------------|----------|------|------|
| NOUVEAU DCHOULFA.....                             | 371      | 1191 | 1355 |
| TÉHÉRAN, capitale.....                            | 75       | 162  | 148  |
| VANAG et CHOTORKHAT, village près de Téhéran..... | 43       | 108  | 103  |

*Recensement de 1856.*

|                                                                                                                                                          |      |      |      |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|
| SCHIRAZ.....                                                                                                                                             | 7    | 14   | 20   |
| POUCHER ou BOUCHIR.....                                                                                                                                  | 9    | 33   | 32   |
| HAMADAN, l'ancienne Ecbatane.....                                                                                                                        | 40   | 114  | 120  |
| CHAVARINE, village près de Hamadan.....                                                                                                                  | 76   | 165  | 149  |
| TCHARMAHAL, arrondissement d'Ispahan, dans lequel on compte cinq villages arméniens : ACHMADABAD, SIRAC, KICHNIKAN, MAHAMDA et LUASSIAN, renfermant..... | 306  | 1107 | 956  |
| PÉRIA, prov. d'Ispahan, conten. 25 vil. arm.                                                                                                             | 1012 | 3437 | 2966 |
| POURVARI ou BURVÉRI, prov. 16 «                                                                                                                          | 446  | 1450 | 1243 |
| KIAMARA « 5 «                                                                                                                                            | 124  | 402  | 343  |
| GULAKHLE « 9 «                                                                                                                                           | 183  | 578  | 484  |
| KIASAZ « 7 «                                                                                                                                             | 151  | 489  | 453  |
| MALABIR « 4 «                                                                                                                                            | 101  | 321  | 260  |
| GHARAGHAN « 4 «                                                                                                                                          | 102  | 395  | 377  |

Total..... 3046 9966 9009

### NOTICE PARTICULIÈRE

### SUR LES ARMÉNIENES DE LA PERSE

Les habitants de DCHOULFA sont pauvres en général, car les riches et les commerçants ont autrefois quitté cette ville pour aller s'établir aux Indes, dans les îles de l'Océanie et dans quelques villes maritimes de l'Europe. Parmi les habitants actuels, les uns vivent de petits commerces, les autres, de la fabrication des étoffes, d'autres, de la bienfaisance des nationaux des Indes.

Autrefois nous avions à Dchoulfa plus de vingt églises; aujourd'hui il n'en reste que sept, dont voici les noms :

1° Le RÉDEMPTEUR, dans le quartier d'Érivan;

2° SAINT-MINAS, dans le quartier de Tauriz;

3° SAINT-NERSÈS à Kotehern;

4° SAINT-JEAN, à Tcharsou (marché);

5° SAINT-ÉTIENNE à Agopchan;

6° SAINT-ILLUMINEUR, sur le Petit-Meydan (place);

7° SAINTE-VIERGE, au Grand-Meydan.

En outre il existe un couvent de religieuses du nom



քինե անունով, յորում տասներօրը կուսանք կան :

Պարսկաստանի և Հնդկաստանի Առաջնորդը, որ է այժմ վերոյիշեալ Թադէոս սրբազան Արքեպիսկոպոսը, Սուրբ Ամենափրկչի վանքը կնստի : Հոն կնստի նաեւ Գերապատիւ Յովնաննէս վարդապետը :

Երեք դպրոց կայ Զուղայի մէջ. մեկուն անունն է Հայկեան Հայրենասիրական, հաստատեալ ի 1845, բարերարութեամբ Տէր Յարութիւնի Աբգարեան և Տէր Յովնանջանի Էլիագեան՝ որ Կալկաթա կրնակին : Այս դպրոցիս մէջ Եօթնասնի չափ աշակերտ կայ, և հայերէնի վարժապետն է Պարոն Թ. Մ. Թորոսեան. իսկ ուսմունքն են հայերէն, պարսկերէն լեզուք և սկզբնական գիտութիւնք. Ս. Առաջնորդը կվկայէ գրոյն մէջ որ աշակերտք յառաջադն են ուսմանց մէջ :

Երկրորդը Ամենափրկչեան Դպրոցը ստեղծն է, որ բացուած է 1852ին, բարերարութեամբ Երկու հոգեւեր և բարեյիշատակ ազնուագարմ քերց՝ որ Պարաւիա կրնակին, և կըսուին Տիկին Մարիամ Յակոբ Յարութիւնեան, և Օրիորդ Թագունի Մանուկեան : Այս դպրոցիս աշակերտները 40 են, և կտովրին հայերէն ու պարսկերէն. վարժապետն է Պ. Յովնան. Մ. Զօրաբեան, և աշակերտաց յառաջադիմութիւնը վկայեալ :

Երրորդը Սուրբ Միլևասայ դպրոցն է, որոյ հիմնադիրըն է Տ. Մարգար Սուրիասեան, և կրնակի ձուռ կըդգւոյն ձափարաքաղաքը : Ասոր աշակերտները ութսունի չափ են. ուսմունքը նոյնպէս հայերէն ու պարսկերէն է, և վարժապետն է Պարոն Կարապետ Մ. Զօրաբեան, և աշակերտաց յառաջադիմութիւնը վկայեալ :

ԶՈՒՂԱՅԻ մէջ քսանի չափ ալ Լատինահայոց տուն կայ, յորոց ոմանք ձիգվիրներուն դարձուցածներն են և ոմանք ունիթոն ըսուած Դոմինիկեաններուն. ասոնք հիմա մեկ քահանայ մը միայն ունին՝ Տէր Ստեփանոս անուն : Յուսալիկ որ գիտութիւնն ու ազգասիրութիւնը աւելնով այս մեր օտարացեալ Էդէարց աջքը բանան, այնպէս իրենց հարազատ մօր՝ Լուսաւորչական սուրբ Էկեղեցւոյն գիրկը դառնան նորէն :

ՇԻՐՍԶ քաղաքին սակաւարիւ բնակիչները մանր առուտոտորով կապրին. մեջերինն անունն է Պարոն Մայիլեան վաճառականը : Եկեղեցին 1853ին պատահած մեծ գետնաշարժէն փլած էր. 1856ին նորէն կանգնեցին. վարժատուն չունին :

ՊՈՒՇԻՐ քաղաքին բնակչաց մեծ մասը վաճառականութեամբ կապրի : Երկու երեւելի վաճառատուն կայ հոն. մեկուն տէրն են Տէր Յովսէփ և Տէր Սեդրաք Յարութիւնեան Մեղրումեանց, և միւսինը Տէր Նոյիազար Գ. Գասպարեան : Մեկ Էկեղեցի մը ունին և մեկ քահանայ. իսկ վարժատուն չունին, և իրենց որդիքը Պոմպայ կյուղարկեն ուսման համար :

de SAINTE CATHERINE et comptant dix-sept religieuses.

Le diocésain de la Perse et des Indes, actuellement sa Grandeur Monseigneur l'Archevêque Thaddée, susmentionné, demenre au couvent du RÈDEMPTEUR. Cette résidence est aussi celle du très-honoré vartabed Jean

Dchoulfa possède trois écoles, dont l'une, l'École patriotique arménienne, a été fondée en 1843, par la munificence de MM. Harouthioun Apkarian et Hohantchan Eliazian demeurant tous deux à Calcutta. Les élèves sont au nombre de soixante-dix; le professeur arménien est M. Thoros Thorossian; les études ont pour but la langue arménienne, la langue persane et les notions générales des sciences. Sa Grandeur affirme dans sa lettre que les élèves y font beaucoup de progrès.

La deuxième école dite de la Rédemption a été ouverte en 1852, par la munificence de deux bonnes et pieuses sœurs demeurant également à Calcutta : M<sup>me</sup> Marie Agop Harouthiounian et M<sup>me</sup> Reine Manoukian. Les quarante élèves dont elle se compose apprennent l'arménien et le persan; leur professeur est M. Garabed Zorapian. Leurs progrès ont été déjà suffisamment prouvés.

Enfin la troisième, l'école de Saint-Minas dont le fondateur est M. Markar Soukiassian, de la vîle de Diapara, île de Java, a quatre-vingts élèves. Comme dans les précédentes, on y étudie le persan et l'arménien. Le professeur est M. Garabed Zorapian. Elle a montré aussi les progrès de ses élèves.

On trouve pareillement à Dchoulfa une vingtaine de maisons d'Arméniens catholiques. Les uns ont été convertis par les Jésuites, les autres par les Dominicains dits Unitaires. Ces derniers n'ont maintenant qu'un prêtre nommé Étienne. Il est à espérer qu'avec le temps la science et le patriotisme ouvriront les yeux de ces frères égarés et qu'ils retourneront dans le sein de leur propre mère, la sainte Église de l'Arménie.

Le peu d'Arméniens qui se trouvent à Chiraz vivent du produit de petits commerces. Parmi eux on cite le négociant M. Pierre Maillian. L'église détruite par le tremblement de terre de 1853, a été rebatie en 1856. Il n'y a pas d'école.

La plupart des habitants de Bouchir vivent du commerce représenté surtout par deux maisons bien connues, celle de MM. Joseph et Sétrack Harouthiounian Melcoumiantz; et celle de M. Eléazar K. Rasparian. Cette ville n'a ni église, ni prêtre, ni école. Les enfants vont s'instruire à Bombay.



ՀԱՄԱՏԱՆ քաղաքին բնակիչներուն արուեստն է զինեվաճառութիւն. ստոյր ալ մէկ եկեղեցի մը ու քահանայ մը ունին, բայց վարժատուն չունին :

ԹԵՀՐԱՆ մայրաքաղաքին բնակիչներն ալ զինեվաճառութեամբ կապին. բայց օտար քաղաքներէ նոն եկած երեւելի վաճառականներ ալ կան մեջերին : Ասոնց ամենէն անուանիներն են Տէր Կարապետ Դրիգորեան Սառաֆեանց Պօլսեցի վաճառականապետ՝ Ռուսաց քաղաքացի գրուած, Տէր Պետրոս Ներսիսեան Արցախեցի, Է. Տէր Իւանէ Մամիկոնեան Տիֆլիսեցի : Երկու եկեղեցի Է. երկու քահանայ ունին, բայց ոչ Է. վարժատուն :

Այս մայրաքաղաքիս մեջ տեղութեան մեջ զտնտոյներն ստոյր են. Միրզա Նաղուբ խան Դրիգորեան-Մելքումեանց՝ Ռուսաց դեսպանատանը մեջ. անոր որդին Միրզա Մելքում խան Մելքումեանց՝ մեր սիրելի աշակերտը զնդապետ քարզման Է. խորհրդական, որ Ֆերուխ խանին հետ Եւրոպա պտըտեցաւ. Մօնսիւ ժան խան Դաւիթեանց Միրզա Մելքումեան, Ջահանգիրեան Նարիման խան զնդապետ Է. քարզման, Է. Միրզա Յարութիւն Յորդանանեան :

ՌԱՇՏ Է. ԱՆԶԱԼԻ կամ ՌԱՇՏ Է. ԱՆԶԱԼԻ քաղաքացիները 15 տնտոյրէն աւելի չեն. բայց Հայաստանէն շատ վաճառականներ կերբան նոն մետաքս գնելու, Է. երկու երեք ամիս նոն կմնան. մետաքսի առուտուրը շատ ստրկի բան կըլլայ :

Էնզելի մեջ արդէն փոքրիկ ժամատուն մը կայ. հիմա Էտէէ Է. որ Ռաշտի մեջ ալ եկեղեցի մը կանգնեն. մէկ քահանայ մը ունին :

Պարսկաստանի գաւառական Հայ ժողովուրդները երկրագործութեամբ ու խաշնարածութեամբ կապին : Փերթանցիւր գեղ ժամատուն մը Է. մէկ կամ երկու՝ երբեմն ալ երեք քահանայ ունին : Փերիա գաւառին Նամակերտ գեղին մեջ 1856ին փոքրիկ ուսումնարան մը բացուեցաւ, նոյնպէս ալ Քեազազ գաւառին մեջ :

Փերիա գաւառին գաւառապետը 1856էն սկսեալ՝ է Դալէնտէր Պարոն Բեկլար Յովսէփեան Նամակերտ գեղէն : Սրբազան Առաջնորդը կառնելուն քէ « Դաւառական ժողովուրդը խնամօքն Աստուծոյ օր քստ օրէ յառաջադէմ լինին իզարգացման. » քրով այս ալ կիմացուի քէ երկրագործութեան ու խաշնարածութեան հետ Էդոյ Հայկազուն՝ ինչպէս ամեն տեղ՝ նոյնպէս ալ Պարսկաստանի մեջ աւելի լաւ վիճակ ունին քան քէ քաղաքներուն մեջի մանր վաճառականութեամբ զոն Էդոյները :

HAMADAN. Les habitants sont en général marchands de vins. Eux aussi ont une église, un prêtre, mais manquent d'école.

Le commerce de vins est également la profession ordinaire des Arméniens de la capitale, TEHERAN. Cependant dans le nombre se trouvent des commerçants distingués venus des autres villes. Parmi eux, on doit citer M. Garabed Krikorian Sarafiantz de Constantinople, syndic des négociants et naturalisé russe; M. Pierre Nersissian d'Artsag et M. Jean Mamigonian, de Tiflis. Cette ville possède deux églises et deux prêtres, mais point d'école.

Parmi les Arméniens au service du gouvernement nous citerons : Mirza Yakoub-Khan Krikorian Melcoumiantz, à l'ambassade russe; son fils, Mirza Melcoum-Khan, notre cher élève et ami dévoué, interprète et conseiller, qui vient d'accompagner S. E. Feruk-Khan; M. Jean Khan Tavithiantz Mirza Melcoumiantz, Tcha-Nariman-Kan, colonel et interprète notre bon ami, Mirza Harouthioun Hortanianian.

RACHT et ANZALI ou RECHT et ENZALI. La population de ces deux villes n'est guère que de quinze familles, mais il y vient de l'Arménie, pour acheter de la soie, un assez grand nombre de négociants qui y passent deux ou trois mois. Le commerce de la soie y est très-important. ENZALI a une petite église. On s'occupe dans ce moment d'en construire une aussi à RACHT. Un prêtre.

Les Arméniens des provinces de Perse vivent de l'agriculture et de l'élevé du bétail. Chaque village a une petite église et un ou deux prêtres, quelquefois trois. Namaguert, province de Péria, a une école depuis 1856. On en trouve une également dans la province de Kiasaz.

Le gouverneur de la province de Péria est, depuis 1856, M. Kalender Péglar Kovsépian, du village de Namaguert. Sa Grandeur Monseigneur le diocésain ajoute qu'il est à remarquer que, par la grâce de Dieu, le peuple des provinces marche rapidement et de jour en jour dans la voie du progrès. Il en conclut que les Arméniens, se livrant à l'agriculture et à l'élevé du bétail, en Perse comme partout ailleurs, jouissent d'une plus grande aisance que ceux qui s'occupent du petit commerce.